

Oahppoplána - Jo3 ullo-ja láigeduodjefága

Sámediggi mearridan láhkaásahussan 15.06.2021, lánkavuodđu:
suoidnemánu 17.b 1998 nr 61 lánka vuodđoskuvlla ja joatkkaoahpahusa birra
(oahpahuslánka) § 6-4 nubbe lađas. Gusto 01.08.2022

Gusto 01.08.2022 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovddáš árvvut

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka sámi árbevirolaš dujiin. Go praktihkalaččat bargá iešguđetlágan ulluin, sárrasiin, láiggiin, ja árppuin ja go geavaha iešguđet neavvuid ja reaidduid, de ovdánahttet oahpahallit buriid duddjongálggaid ja ipmárdusa ullo- ja láigeduoji árbevieruin, hámiin ja teknihkain. Oahpahallit galget suokkardit, ovdánahttit ideaid ja geavahit innovatiiva proseassaid ráhkadit ođđa duodjebuktagiid. Duodjefága galgá oahpahalliid ráhkkanahhtit dustet servodaga gálvojearu árbevirolaš ja ođđaovdánahttojuvvon ullo- ja láigebuktagiid. Dat mearkkaša ahte duodjefága galgá sihkarastit ahte šaddet oahppan duojárat geat máhttet árbevirolaš duoji ja geat gehččet ovddasguvlui ja hutket dujiid main lea álgoálbmotmáhttu vuodđun.

Buot fágat galget leat mielde duohtandahkame oahpahusa árvovuodu. Jo3 ullo- ja láigeduodjefága galgá veahkehit oahpahalliid ovdánahttit duodjebuktagiid main lea guoddevaš ovdáneapmi, kvalitehta, kultuvra ja historjá vuolggasadjin. Oahpahallit galget muosáhit hutkanilu, gávdnat iežaset fágalaš identitehta ja ovdánahttit ipmárdusa norpmaide, etihkkii ja estehtalaš albmanahhtimiidda duojs. Barggadettiin fágain ovdánahttet oahpahallit máhtu sámi luonddu- ja kulturárbbi girjáivuodas ja variašuvnnain. Máhttu árbevieruin galgá váikkuhit dasa ahte oahpahallit ožžot áktejumi lundui ja áddejumi ahte resursageavaheamis lea dárbu luondduriggodagaid gáhttet boahttevaš buolvvaide. Fága galgá leat mielde máhtu addimin bargoaddi ja bargi geatnegasvuodaid ja vuoigatvuodaid ja golmma bealát ovttasbarggu mávssolašvuoda birra, mas bargoaddi, bargi ja eiseválddit barget ovttas ovdánahttit buori bargoeallima.

Guovddášelemeanttat

Duodji ja kulturárbi

Guovddášelemeanttas duodji ja kulturárbi lea sáhka ullo- ja láigeduoji árbevieruin, teknihkain, minstariin, iešvuodain ja historjjás. Das lea sáhka geavahit heivvolaš ávdnasiid, neavvuid ja reaidduid ovdánahttit árbevirolaš ja ođđamállet buktagiid gos sámi kulturárbi lea vuodđun. Dasa gullá čuoldin, bárgideapmi, sággegođđiin, rátno- ja stovlagođđin, duhppen ja árbevirolaš girjegeavaheapmi čuoldimis ja gođdimis. Guovddášelemeanttas lea maid sáhka ipmirdit sámi ullo- ja láigeduddjoma, sámi girjeárbevieruid, bisuheame, rekonstrukšuvna ja ođđahábmema oktavuodaid.

Ávnnasmáhttu

Guovddášelemeanttas ávnnasmáhttu lea sáhka iešguđet ávdnasiid iešvuodain ja movt daid válljet, reidet, vurkkodit ja buhtistit. Dasto lea sáhka guovddášelemeanttas masa ja movt geavahit árbevirolaš ja ođđamállet ávdnasiid ja movt kombineret daid go ovdánahtta árbevirolaš ja ođđamállet duodjebuktagiid. Guovddášelemeanttas lea maid sáhka movt ávkkástallat ulluin, sárrasiin, láiggiin ja eará ávdnasiin biras- ja resursaseastinvugiin.

Designproseassat

Guovddášelemeanttas designenproseassat lea sáhka proseassas hutkosa rájes gárvves buktaga rádjái ullo- ja láigeduddjomis. Dasto lea sáhka sealluhit sámi árbevirolaš dujiid ja geavahii daid inspirašuvdnan ja vuodđun hutkat ođđa ullo- ja láigebuktagiid. Guovddášelemeanttas lea vel sáhka geavahit digitála reaiduid minstariid, girjiid, ivnniid, hámi ja funkšuvnna suokkardeamis.

Gávpemárkanipmárdus

Guovddášelemeanttas gávpemárkanipmárdus lea sáhka goluin ja sisabođuin iežas buvttadeames. Lea maid sáhka iežas bargguid presenteret ostiide ja bagadit sin iešguđet oktavuodain. Guovddášelemeanttas lea vel sáhka mearkagálvohuksemis ja duoji iešvuodaid, kultuvrralaš ja árbevirolaš árvvu gaskkusteames. Dasa gullá maid geavahit fága kulturhistorjá barggustis. Márkanfievrridit ja vuodit iežas giehtadujiid ja bálvalusaid iešguđet fierpmádagaid bokte, lea oassin guovddášelemeanttas.

Fágaidrasttideaddji fáttát

Álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka fágaidrasttideaddji fáttas álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen das ahte ovdánahttit giehtagálggaid, buriid bargorutiinnaid ja vuogas rumašbarganvugiid. Dasa maid gullá nákcet čuolmmaid čoavdit, ovdánahttit identitehta ja váldit jierpmálaš válllejumiid iežas eallimis. Dasa gullá maid ovdánahttit iešluohtámuša ja duostat albmanahttit oaiviliid. Lea sáhka das movt albmanahttit iežas vásáhusaid, jurdagiid ja oaiviliid go ovttasbargá earáiguin ja muđui fágabargguin. Fágaidrasttideaddji fádda álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen lea maid mielde čalmmustahttime movt duodji sáhtta iešguđet ládje čájehit joavkogullevašvuoda.

Guoddevaš ovdáneapmi

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka fágaidrasttideaddji fáttas guoddevaš ovdáneapmi das ahte kritihkalaččat ja birasdiđolaččat reflekeret go vállje

ávdnasiid, reaidduid ja buvttadanvugiid árbevirolaš ja ođđa buktagiid ráhkadeames. Lea maid sáhka buvttadit nanu dujiid ja nu ahte buhtisteapmi, máttasdoallan, ođđasit geavaheapmi ja divodeapmi lea vejolaš. Guoddevaš ovdáneapmi mearkkaša maid ahte fága lea mielde sihkkarastime máilmmi luonddu- ja kulturárbbi.

Vuodđogálggat

Njálmmálaš gálggat

Njálmmálaš gálggat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša geavahit fágagiela ja njálmmálaččat mitalit go ovdanbuktá, vuodusta ja ákkastallá bargguid ja dujiid ja go gulahallá ostiiguin, bargoustibiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin.

Máhttit čállit

Máhttit čállit jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša ahte albmanahttit čálalaččat, ráhkadit bargotevnnegiid, gođa- ja čuoldagirjiid ja minstariid, čilgehusaid ja válddahemiid ja geavahit duodjedoahpágiid dán barggus. Dat mearkkaša suokkardit ja reflekeret fágalaš fáttáid ja čuolmmaid. Lea maid sáhka das ahte dokumenteret ja árvvoštallat bargguidis ja buktagiidis. De vel gullá dasa presenteret buktagiid ja bálvalusain ja gulahallat ostiiguin, bargoustibiiguin, gálvolágideddjiiguin, árbevierroguddiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin.

Máhttit lohkat

Máhttit lohkat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša ipmirdit ja geavahit fágagirjjálašvuoda, fágadoahpágiid, ullo- ja láigeduodjebagadusaid, bargočilgehusaid, govvosiid ja geavahančilgehusaid.

Máhttit rehkenastit

Máhttit rehkenastit jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša meroštallat ávnnasdárbbu ja buvttadangeluid, hattiid mearridit buktagiidda ja dahkat ekonomalaš meroštallamiid iežas dujiid ja bálvalusaid haddefálaldagaid oktavuodas. Dasa gullá maid geavahit árbevirolaš sámi mihtidanvugiid ja mihttoovttadagaid.

Digitála gálggat

Digitála gálggat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša viežžat ja gaskkustit dieđuid, ovdánahttit girjiid ja minstariid ja designet ođđa buktagiid. De mearkkaša maid árvvoštallat ja gieđahallat dieđuid, leahkit gáldokritihkalaš ja čujuhit gálduide luohtehahtti vugiin. Dasa gullá maid ovdánahttit etihkalaš

dihtomielalášvuoda ja čájehit digitála árvvoštallannávcca ja čuovvut njuolggadusaid ja norpmaid.

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan čuoldin- ja giehtagodđinduodjefágas

Gealbomihttomearit

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahpahalli galgá máhttit

- plánet, čadahit, árvvoštallat ja dokumenteret iežas bargguid ja bargoproseassaid ja geavahit fágaterminologijja barggus
- suokkardit sámi árbevierromáhttu ja álgoálbmotkultuvra ja geavahit inspirašuvdnan ehtalaš vugiin iežas hutkkálaš barggus ja go gaskkusta duoji
- geavahit sámi báikkálaš ja guovlluid kulturalbmanahttimiid ja vugiid ullo- ja láigeduojiid hábmemis
- visualiseret ja ovdánahttit iežas duodjebarggu hutkosa rájes buktagiidda rádjái ja ovdanbuktit movt lea gávdnan inspirašuvnna báikkálaš duodjeárbevieruin
- geavahit digitála reaidduid designemis fágatevdnemis ja minstarráhkadeamis ja geavahit daid duddjonbarggus
- válljet ávdnasiid, reidet daid ja duddjot buktagiid sámi kultuvrra ja árbevieru mielde
- geavahit árbevirolaš sámi mihtidanvugiid ja mihttoovttadagaid iežas barggus ja reflekeret daid árvvu
- duddjot buktagiid iešguđet láigeduodjeteknikkain ja reflekeret ávnnasgeavaheami, kvalitehta, ivdneválljemiid ja funkšunálitehta oktavuodaid
- duddjot iežas dahje eará Sámi guovllu árbevirolaš dujiid, ja reflekeret duoji árbevieruid ja kulturárbbi girjáivuoda ja variašuvnna Sámis
- árvvoštallat ja válddahit funkšuvnna, kvalitehta ja bistima iešguđet láige- ja ullodujiin
- buhtistit, mátasdoallat, divodit ja ođđasis geavahit dujiid ja selvehit movt iešguđet válljemat váikkuhit kvalitehtii ja bistimii
- meroštít hatti iežas buktagiin ja gálvvuin ja árvvoštallat ávnnasgeavaheami, áigegeavaheami, produktivitehta, márkanárvvu ja gánnáheami oktavuodaid
- geavahit digitála resurssaid iežas ja fitnodaga mearkagálvvuid márkanfievrrideapmái ja vuovdimii ja gulahallamis ostiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin

- geavahit gustovaš njuolggadusortnegiid mat gusket dahkkivuoigatvuhtii iežas barggus ja reflekeret gáldogeavaheami ja gáldočujuhusaid
- selvehit sámi ullo- ja láigeduoji historjjá ja iešvuoda ja geavahit historjjálaš gálduid referánsan buktagiid buvttadeamis ja rekonstrueremis luohtehahti vugiin
- plánet ja čađahit barggu gustovaš dearvvašvuoda, birra ja sihkarvuoda njuolggadusaid mielde
- geavahit buriid bargodábiid ja válljet vuogas barganvugiid maid rievdadallá barggadettiin vai garvá noađđevigiid
- válddahit iešguđet sámi duodjeorganisašuvnnaid ja –institušuvnnaid ovddasvástádussurggiid ja bargguid ja movt atnit ávkki dain, ja reflekeret makkár rolla dain lea servodagas
- bargat gustovaš njuolggadusortnegiid ja šiehtadusaid vuodul mat regulerejit bargodili, ja válddahit bargoaddi ja bargi geatnegasvuodaid ja vuoigatvuodaid

Dađistaga árvoštallan

Dađistaga árvoštallan galgá veahkehit ovddidit oahppama ja loktet gealbbu. Oahpahallit čájehit ja ovdánahttet gealbbu jo3 ullo- ja láigeduodjefágas go sii geavahit máhtu, gálggaid ja kritihkalaš jurddašeami go galget bargobihtáid čoavdit. Bagadeaddji galgá láchit dili vai oahpahallis lea mielváikkuheapmi ja oahppanmovtta oalgguhit iešguđetlágan bargguid bokte. Bagadeaddji ja oahppahalli galgaba ságastallat oahppihalli ovdáneami birra jo3ullo- ja láigeduodjefágas. Oahpahallit galget beassat mitalit maid orrot máhttimin, ja beassat reflekeret iežaset fágalaš ovdáneamis. Bagadeaddji galgá bagadallat viidáset oahppama birra ja heivehit oahpahusa nu ahte oahpahallit sáhttet geavahit bagadusa loktet iežaset gealbbu fágas.

Árvoštallanortnet

Ovdal fágageahččaleami galget buohkat geat eai leat čuvvon dábálaš oahppomannolaga, leat ceavzán čálalaš eksámena mii lea ráhkaduvvon fága oahppoplána vuodul. Eksámen ráhkaduvvo guovddáš ásahusain ja sensurerejuvvo báikkálaččat. Eksámenis ii galgga leat ráhkkanoassi. Oahpahuš jo3 ullo- ja láigeduodjefágas galgá loahpahušvot fágageahččalemiin. Buohkat galget čađahit fágageahččaleami, mii galgá čađahušvot unnimusat guđa árgabeaivvi sisa.